

Кресан О.Д. Успіх як подія: особистісний аспект // Успішність особистості: потенціал та обмеження: Тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 18 березня 2010 р.) / За ред. М.Л.Смульсон, Л.М.Зінченко. К., 2010. С. 137-140.

Кресан О.Д.

Успіх як подія: особистісний аспект

Одним з важливих аспектів загальної проблеми розвитку особистості є проблема успішності, ставлення людини до власного успіху, особливості переживання цього явища. У ряді вітчизняних і зарубіжних психологічних досліджень успішність особистості розглядається в рамках психотерапевтичної практики: як проблема особистісного зростання, розвитку самоідентичності, адаптованості до зовнішніх умов життєдіяльності, проблема, пов'язана з формуванням особистості тощо (Дж.Аткінсон, Д.Маккеланд, А.Маслоу, Ю.М.Орлов та ін.). Разом з тим, вивчення успішності особистості як психологічного феномену, на наш погляд, вимагає особливої уваги науковців.

Успіх як психологічне явище пов'язаний із соціальною природою людини, з проявом її сутнісного начала. Для нормального психологічного розвитку особистості необхідна динамічна рівновага у процесі її взаємодії з суспільством. Водночас переживання успішності є цілком суб'єктивним явищем, яке лише частково стосується зовнішніх, соціальних аспектів життєдіяльності людини. Закономірності переживання власної успішності особистістю, на нашу думку, значним чином залежать від особливостей функціонування її внутрішнього світу. З огляду на це переживання успіху може бути кваліфіковане як життєва подія внутрішнього світу людини.

У психологічній науці життєві події розглядаються як значущий для особистості випадок, епізод життя, який надовго запам'ятовується та приносить істотні зміни в її життя (в зовнішні умови, у внутрішній світ, стан здоров'я, взаємостосунки з оточуючими тощо) [4]. Вивченням життєвих подій у психології займалися С.Л.Рубінштейн, І.С.Кон, Т.Б.Карцева та інші. Життєва подія являє собою суб'єктивне утворення, яке існує лише у внутрішньому світі особистості, з об'єктивної точки зору і з точки зору інших людей вона може бути абсолютно нейтральною, такою, яка не має важливого значення, або може взагалі не існувати. Зміст життєвої події можуть становити будь-які явища, що мають безпосередній і смислотворчий вплив на особистість та її внутрішній світ.

Таким явищем може бути успіх. Терміни "успіх", "успішність" однозначно несуть смислове навантаження позитивної властивості. Поняття успішний за визначенням С. І. Ожегова [2], означає "такий, що містить у собі успіх, вдалий", а поняття успіх – це "удача в досягненні чого-небудь і суспільне визнання". Удача, у свою чергу, трактується автором як "потрібний або бажаний результат справи" [2]. При цьому поняття "успіх", "удача", "бажання", з одного боку, ми можемо співвідносити з емоційними, тобто психологічними станами суб'єкта, а з іншого, - словосполучення "потрібний або бажаний

результат справи" може означати, на нашу думку, відповідність досягнутого результату поставленим цілям діяльності. Життєва подія може бути очікуваною або несподіваною, тому **успіх** може становити собою подію для людини у тому випадку, якщо, *по-перше*, даний успіх визнається самим суб'єктом, як успіх. Найчастіше це відбувається тоді, коли людина йшла до нього сама, мріяла, очікувала – йдеться про інтринсивну мотивацію особистості. В такому випадку успіх є подією, що створена, здійснена самою людиною – подія-вчинок.

По-друге, успіх є подією, коли усвідомлюється людиною як важливе, значуще, непересічне явище в житті, «вузловий момент життєвого шляху» (С.Л.Рубінштейн), а отже, відповідає загальним ознакам події.

По-третє, успіх для особистості становить подію в тому випадку, коли суб'єкт повідомляє, оповідає будь-кому, навіть самому собі, про це. Адже «подія тільки тоді може стати подією, коли вона *описана* як подія. По суті подія – це значною мірою те ж саме, що й розповідь про неї. Тільки опис надає події цілісність, завершеність та визначеність» [5]. Отже, успіх може також і не становити собою подію для особистості у випадках недотримання вищевказаних вимог. У даному дослідженні ми звертаємо увагу на ті випадки, коли успіх для людини становить подію, тому далі будемо використовувати вираз *подія успіху*, під якою розуміємо успіх як подію у вищевказаному аспекті.

Проте найважливіший аспект успіху як події, на нашу думку, полягає в тому, що успіх, як і подія, *переживається* особистістю і при цьому у внутрішньому світі людини відбуваються певні зміни. Важливо з'ясувати, які саме зміни відбуваються в цей час. Цей процес у цілому можна назвати *переструктуруванням внутрішнього світу*, в основі якого – «переведення» певної події, у нашому випадку – події успіху – у внутрішній світ, її «привласнення». Водночас внутрішній світ людини змінюється в цілому, якісно, а отже збагачується новими нюансами переживань, усвідомлень, смислів, пов'язаних з даною ситуацією.

Уявлення про успішну особистість у контексті західної культури, та і в сучасному житті нашої країни, часто пов'язані з матеріальним благополуччям, певними досягненнями в діяльності, соціальним статусом. Такі цінності пропагують сучасні мас-медіа, часто вони є потужним орієнтиром для молоді у побудові власного майбутнього. З психологічного погляду дані явища мають стосунок до події успіху у вказаному вище розумінні лише в тому випадку, коли суб'єктивно переживаються особистістю як значущі, важливі, тобто **усвідомлюються** нею як подія. Проте і в цьому випадку подія успіху може не переживатися людиною, й найчастіше так і відбувається, оскільки орієнтація на зовнішні атрибути успішності не дозволяє «проникненню» у внутрішній світ смислових, екзистенційних аспектів даної події.

Загалом з екзистенційної точки зору термін *подія* (рос. событие) можна прочитати як *со-бытие* – спів-буття. Таким чином «со-бытие» може означати такий період існування, буття людини, коли вона «со-єдиняється» з самим буттям. Безумовно, це залишає слід, значущість, у цей період відбувається дійсне екзистенційне «існування-людини-в-світі» [3]. На нашу думку даний стан спів-буття є близьким до того, який К.Роджерс називав поняттям

«відкритість переживанню», що означає здатність, готовність приймати власний досвід, позитивний чи негативний, власний внутрішній світ таким, яким він є зараз, без викривлень чи захистів. Відкритість буттю, власному досвіду, іншим людям у такому випадку є ознаками, а можливо, й умовами виникнення події, в даному випадку події успіху.

З огляду на це при орієнтації особистості виключно на зовнішні ознаки успішності такої відкритості до самого себе, буття, власне *події* не відбувається, відповідно зміни у структурі внутрішнього світу особистості, а отже її розвиток, у такому разі також не відбувається. З погляду гуманістичної психології А.Маслоу це можна пояснити відсутністю в особистості потреб вищого, духовного рівня, *метапотреб* [1]. Відповідно в людини, що керується лише зовнішніми, матеріальними цінностями, веде дефіцитарний спосіб життя, за словами автора, процес духовного розвитку уповільнюється або навіть взагалі припиняється. Дійсне переживання успіху – вершинне переживання за А.Маслоу – формується шляхом переструктурування внутрішнього світу людини, появи в ньому нових смислів, цінностей, пов'язаних з даною подією. У цьому процесі важливе місце займає діалог та внутрішній діалог.

Таким чином, переживання успіху є складним процесом змін та переструктурування у внутрішньому світі особистості, що становить для людини подію. Подія успіху пов'язана з процесом духовного розвитку та саморозвитку особистості, а не лише з соціальним та матеріальним благополуччям. Наявність переживання такої події виражається у висловлюваннях, діалогах та внутрішніх діалогах, у яких даний процес відбувається та формується.

Література

- 1 Маслоу А. Психология бытия / А.Маслоу. – К.: Ваклер, 1997. – 300 с.
- 2 Ожегов С.И. Словарь русского языка. Около 57000 слов /С.И.Ожегов. - Изд. 7-е, стереотип. – М. „Русский язык”, 1975. – 874с.
- 3 Папуча М.В., Кресан О.Д. Проблема переживання вражень про життєві події в студентському віці // Актуальні проблеми психології: Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія /За ред. С.Д.Максименка, М.В.Папучі. – Київ-Ніжин, 2008. – Том 10. – Вип. 6. – Частина 2. – 377с. – С. 133-137.
- 4 Психология личности: Словарь-справочник / Под. ред. П.П.Горностая, Т.М.Титаренко. – К.: Рута, 2001. – 320 с.
- 5 Руднев В. П. Прочь от реальности: Исследования по философии текста /В.П. Руднев. – М.: «Аграф», 2000. - 432 с.